

ФУҚАРОЛАРНИНГ СОҒЛИГИ ВА ЖИСМОНИЙ ДАХЛСИЗЛИГИГА ҚАРШИ ҚАРАТИЛГАН ЖИНОЯТЛАР ВА УЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ

Фархад Ибрагимов

*Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий Кенгаши хузуридаги Судьялар олий
мактабининг жиноят ҳуқуқи йўналиши тингловчиси (магистранти)*

Аннотация: *Ушбу мақоланинг мақсади Фуқароларнинг соғлиги ва жисмоний дахлсизлигига қарши қаратилган жиноятлар ва уларнинг олдини олиш муаммоларининг урганишдан иборат.*

Калит сўзлар: *жисмоний дахлсизлик, соғлиқ, баданга шикаст етказиш, зарар етказиш, танаси аъзолар, тўқималар.*

Иқтисодиётнинг изчил ва барқарор ривожланишини таъминлашда келгуси давр учун пухта ва ҳар томонлама асосланган чора-тадбирлар, муҳим вазифа ва йўналишлар, турли даражалардаги иқтисодий тараққиёт дастурларнинг ишлаб чиқилиши ва аниқ белгилаб олиниши муваффақият гарови ҳисобланади. Айни пайтда, босиб ўтилган йўл – олдинги даврдаги эришилган ютуқ ва натижаларни танқидий баҳолаш орқали тегишли хулосалар чиқариш, улар асосида ижтимоий-иқтисодий ривожланиш дастурларини янада такомиллаштириб бориш ҳам муҳим принципиал аҳамият касб этади.

Фуқароларнинг соғлиғи ва жисмоний дахлсизлигини жинояткорона тажовузлардан муқофаза олиш Ўзбекистон Республикаси жиноят ҳуқуқининг энг долзарб вазифаларидандир. Инсон соғлиғи ва унинг дахлсизлиги тўғрисида ғамхўрлик қилиш, унинг барча имкониятларини ва ижодий салоғиятини рўёбга чиқариш учун зарур бўлган шарт-шароитни яратиш республика рағбариятининг, давлатнинг, барча ҳуқуқий институтларнинг, суд-тергов органларининг диққат марказида бўлиб, Ўзбекистон Республикаси ҳонунларининг асосини ташкил этади.

Юридик адабиётларда баданга шикаст етказишнинг ягона тушунчаси ҳанузгача ишлаб чиқилмаган.

Баданга шикаст етказишнинг тушунчасини еритиб беришдаги фаралар, биринчидан, баданга шикаст етказишларнинг объектини турлича таърифлашда (баъзилар бундай объект сифатида соғлиғни белгилаган бўлсалар, бошқалар жисмоний дахлсизликни белгилаганлар)- иккинчидан, уриш, дўппослаш, қийнашларни баданга шикаст етказишлар жумласига киритиш мумкинлигидан иборат бўлган, учинчидан, булар жумласига жисмоний оғриқ берувчи, аммо бошқа оқибатларни келтириб чиқармайдиган зўрлик ишлатиб қилинган бошқа ҳаракатларни киритиш мумкинлигидан иборат бўлган.

Шу муносабат билан баданга шикаст етказиш деб топилиши мумкин бўлган соғлиққа зарар етказилишининг чегараларини аниқ белгилаш ва уни бошқа зўравонлик тажовузларидан фарқлаш (ажратиш) имконини берадиган иккита

объектив мезон асос қилиб олинган таъриф, бизнингча анча аниқроқдир. Бу мезонлар куйидагилардир:

а) одам танаси аъзолари ва тўқималарининг анатомик бус-бутунлиги еки бир меъерда ишлаб туришининг бузилганлиги

б) одам соғлиғига, суд тиббий экспертизаси ердамида етказилган зарарнинг оғирлиги ва даражасини аниқлаш имконини берадиган зарарнинг етказилганлиги.

Ана шу мезонлардан келиб чиқиб, баданга шикаст етказишни ўзга кишининг соғлиғига унинг хоҳишига зид равишда, ташқи муҳит омиллари таъсири остида тўқималар еки аъзоларнинг анатомик бус-бутунлиги еки физиологик функциялари бузилишига сабаб бўлган ғайриқонуний зарар етказиш, деб таърифлаш мумкин .

Бундан уриш, дўппослаш, жисмоний оғриқ берувчи бошқа зўравонлик ҳаракатлари содир этилишини баданга шикаст етказишлар жумласига киритиш мумкин эмас деган фикр туғилади . Шубҳасиз, бундай ҳаракатлар натижасида одамда жисмоний оғриқ, нохуш туйғулар пайдо бўлади, лекин улар одатда, суд-тиббий экспертизасини (баданга етказилган шикастларнинг оғирлик даражасини суд-тиббий аниқлаш қоидалари асосида) ўтказиш жараенида объектив мезонлар асосида тасдиқланиши мумкин бўлган даражада соғлиқни ишдан чиқармайди.

Жиноят ҳуқуқи ва суд тиббиети фанлари томонидан баданга етказиладиган шикастларнинг оғирлик даражасини аниқлаш мезонлари ишлаб чизилган. Улар жумласига:

- а) шикастларнинг ҳаёт учун хавфлилиги
- б) соғлиққа етказиладиган ҳақиқий зиён
- с) меҳнат қобилиятини йўқотиш даражаси
- д) эстетик мезонлар киради.

Бу мезонлар ЖК нормаларида ва Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан тасдиқланган «Баданга етказилган шикастларнинг оғирлик даражасини суд-тиббий йўл билан аниқлаш қоидалари»да ўз ифодасини топган.

Ҳаёт учун хавфли шикастлар деганда содир этилаётган пайтида жиноятчи томонидан ҳаёт учун хавф туғдирувчи шикастларни етказиш тушунилади. Бундай шикастларга тиббий ердам кўрсатилмаса, жабрланувчининг ўлимига сабаб бўлиши мумкин бўлган шикастлар киради.

Иқтисодий мезон жабрланувчи томонидан меҳнат қобилиятини йўқотишнинг фоизларда ифодаланган даражасини қисобга олган қолда баданга етказилган шикастни тавсифлайди.

Баданга шикаст етказиш, ЎЗР ЖК 104-моддасида назарда тутилган аломатлардан лоақал биттаси мавжуд бўлса, оғир деб топилади.

Фойдаланилган адабиётлар руйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленуми қарорлари тўплами 1991-2006. Биринчи жилд. –Т.: «О'қитувчи» нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2007. -494б.

2. Тохиров Ф. Шахсга қарши жиноятлар ва уларнинг юридик тахлили. Ўқув қўлланма.—Т.: Янги аср авлоди, 2001.—188 б.

3. Тохиров Ф Баданга оғир шикаст етказганлик етказганлик учун жавобгарлик. Конституция-ҳуқуқий давлат қуришнинг асоси. Илмий-амалий анжуман материаллари. –Т., 1994.